

מונולוג – קורבן של נסיבות

לירון מקמל

המונולוג חושף הקרבה אישית והתגלגלותה במישורים רגשיים, קוגניטיביים ופדגוגיים מתוך ראייה כוללת של החברה והמציאות הישראלית, שמייצרת קורבנות שנאלצים להקריב מכורח הנסיבות ולא מתוך בחירה ואידיאל. המונולוג עוסק בהשלכותיה של ההקרבה האישית וכיצד קורבן של נסיבות – תוצר החברה הישראלית מנסה לחולל שינוי קטן בתפיסת המושג הקרבה.

84

משמרת עבודה כובלת ומגבילה, לכאורה זהו פרדוקס. אבל אם בוחנים את המצב היום, אפשר לראות שגם פוליטיקאים לא מוכנים להקריב את מעמדם האישי למען החברה שהם משרתים ומסתתרים מאחורי ססמאות ומניפולציות. אלה רוקמות מיתוסים סביב המציאות ומסלפות אותה וכך הפוליטיקאים כובלים את הפוטנציאל של המדינה ואינם ממשים אותו. הפרט שאמנם נולד להיות חופשי, נאלץ להקריב את חירותו בהווה כדי לזכות בחירות בעתיד.

במבט לאחור, אני מבין שחשתי בנוח לבנות לעצמי מציאות אופטימית משלי ולהסתתר מאחורי תדמית של בחור צעיר וחייך, למרות שהייתי כל כך שחוק ומתוסכל.

לא רציתי לבחור בחיים כאלו, אבל גם לא רציתי לראות את החיים שלי עוברים כמו אוטובוס החולף לנגד עיניי שנייה לפני שהגעתי לתחנה. אני מעדיף לשלם מחיר נסיעה כפול ומכופל ורק לא להחמיץ את האוטובוס שלי.

הייתי נער מנוצל אך אני רציתי לנצל את ה"שנינות" ולממש את הפוטנציאל שחבוי בי. ידעתי שאסור לי לשקוע ברחמים עצמיים, להתייחס אל עצמי כקורבן ולהישאר בשוליים, מקובע במקומי וכך מנעתי מהחברה להתייחס אליי כקורבן. רק האדם יכול להחליט לגבי תפקידו בחיים ומעמדו במבנה החברתי שמורכב מיחסי תליין-קורבן.

אומרים שלמילים יש כוח ותסכול יכול להניע לפעולה, אז פעלתי והחלטתי להתחיל ללמוד באוניברסיטה. הדבר לא היה קל. על פי תנאי הקבלה לא נחשבתי "לסטודנט איכותי". גם המלגה נמנעה ממני שהרי ידוע שמלגות ומענקים ניתנים למצטיינים ולא לאלו שהקריבו את נעוריהם ואינם יכולים להצטיין. הסיבה לכך איננה חוסר פוטנציאל, אלא חוסר בזמן ללמידה.

תמיד הייתי קורבן של נסיבות, אבל לא התייחסתי אל עצמי ככזה, אם כי לעתים הקרבה עלולה לגזול חיים שלמים, למחוק חלומות או לרמוס שאיפות. מי שחושב כקורבן לעולם לא יקריב למען זולתו. הקרבה היא לא מושג או רגש מופשט, אלא תחושה ממשית, כואבת, נוגחת בתוך הקרביים, בייחוד כשאדם הוא קורבן של נסיבות שמאלצות אותו לוותר לא מרצון, אלא מתוך הכרח.

המילה "קורבן" בדרך כלל מעלה אסוציאציות של "כבש צעיר" ו"מזבח", רק שבניגוד לכבש, יש לי יכולת לבטא ולמלא רגשות של קורבן. פעמים רבות אומרים לי שהתברכתי "בשנינות ובגרות", יש כאלו שיראו בזאת מחמאה, אך אני רואה בזאת החמצה מרה משום שאת ה"בגרות" הזאת רכשתי מפני שהקרבתי את נעורי בימים ולילות של עבודה נצלנית ומתישה. כשגדלים בחברה פופוליסטית, תובענית ותחרותית שלא נלחמת באי-שוויון ומנציחה פערים חברתיים, משכילים מחוכמת רחוב וצומחים בתוך מצוקה בבית עם אבא מפוטר ואימא קשת יום. החיים מאלצים אותך להיות ההורה של עצמך ולהקריב בלי שום אפשרות בחירה.

סארטר טען שכל אקט של בחירה מעלה את האבסורדיות שבחירות ומדגיש אותה. למרות שלא בחרתי והחירות נשללה ממני מראש, אפשר להבין את כוונתו. הקרבה של קורבן נסיבות מרחיקה ממך את האפשרות לקבל את החיים והקיום כמובנים מאליהם, כי כששום דבר לא בא לך בקלות, אז כל דבר בחיים המבורכים האלה מקבל ערך ומשמעות; הטעם של הלחם השחור יותר מתוק, ריחו של הפרח נעים יותר, הספר מאיר יותר והים הוא הפסיכולוג הכי זמין וקשוב. אני זוכר את ריח חולצת הטריקו הספוגה בזיעה עם הכתם הדהוי בצדה השמאלי וכתובית BORN TO BE FREE, לאחר

תמונת המצפון

כך המשכתי גם שם להיות קורבן של נסיבות, אך למרות זאת, בניגוד לציפיות התחלתי לעסוק בהוראה וללמד בכיתות שבהן אני מוצא עוד ועוד נערים ונערות שהם קורבנות של נסיבות. יש להם ולי דיאלוג והקרבה משותפת. בכל כיתה נגלים לי מתבגרים שלא מממשים את הפוטנציאל שטמון בהם ולא מפתחים את אהבתם לכתיבה, ציור, אמנות או קריאת ספרות.

גם הם מרגישים כמה המחזאון, הגלריה והתאטרון רחוקים מהבית שלהם כי הם מקריבים את הנעורים והחירות שלהם לפרנסתם.

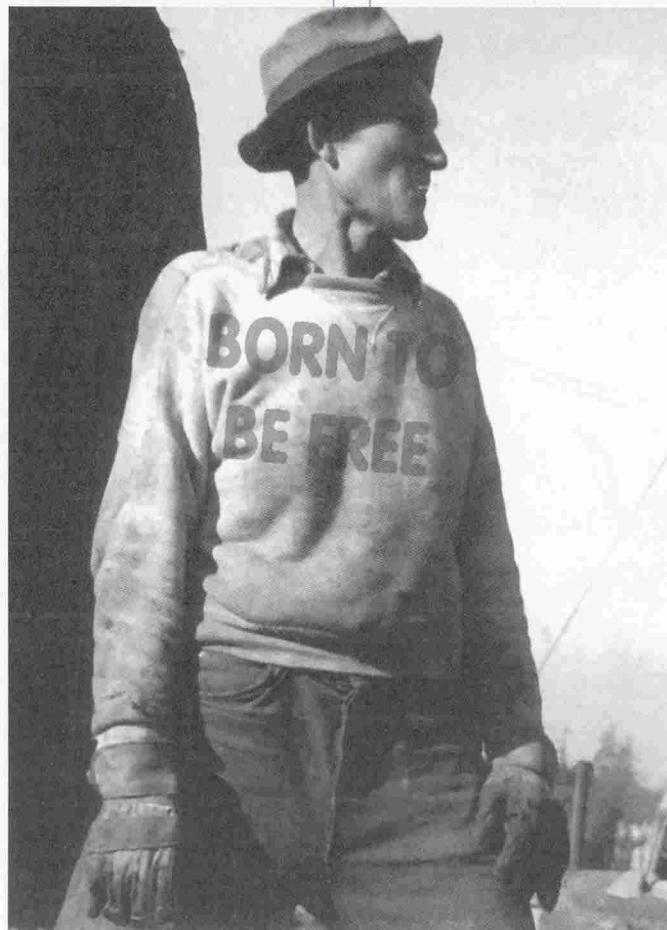
המפגש עמם גרם לי להבין שכדי לשבור את מעגל ההקרבה צריך לחשוף את המצב הקיים, לבקר את הממסד ואת סדרי החברה, לחתור לשינוי חברתי ולשוויון הזדמנויות.

הקרבה של קורבן נסיבות היא כתם. הכתם אמנם עשוי לדהות,

אך אי אפשר להסירו מנפשו של אדם. אני בוחר להשתמש בכתם הזה לכתיבה ומעטר את הכאב בדימויים ובסמלים, כך שתמיד ההקרבה הזו גורמת לי למחות דמעה מלוחה. סליחה, דמעה מרירה שמזכירה לי מאיפה צמחתי, מאין באתי ולאן מועדות פניי.

אז חיפשתי נתיב עקיפה והחלטתי לפנות למכללה להכשרת מורים, שבה למדו סטודנטים, שלדעתי, ניתן לחלק לשלוש קבוצות שונות: בקבוצת המצטיינים היו סטודנטים שמגיעים ללמוד במכללה מתוך שיקולים כלכליים ולא מתוך אידאולוגיה חינוכית. הם זכאים למימון תואר מלא מטעם משרד החינוך שמעוניין לשלב במערכת מורים בעלי כישורים והישגים גבוהים, אלא שבפועל רובם לא מעוניינים ללמד בבתי הספר ומוצאים פרצה להתחמק מחובתם. הקבוצה השנייה היא קבוצת האימהות והטרומ-אימהות. עליה נמנות סטודנטיות שלומדות הוראה מטעמי נוחות ויכולת לשלב משרת עבודה עם ילדים, בעל מרצה ובנוסף כך יוכלו לקרוא לעצמן "נשים קרייריסטיות" שרואות בשעה 16:00 אופרת סבון. הקבוצה השלישית היא קבוצת

המתפשרים שאליה השתייכו סטודנטים ממורמרים שנדחו או נפלטו מהאוניברסיטאות, אך רוצים ללמוד לתואר ראשון (גם אני השתייכתי לקבוצה זו). בנוסף היו מספר מרצים שחצנים עם התנשאות אליטיסטית, שבמקום ללמד עסקו בפולחן האישיות של עצמם והקניטו אותי, זלזלו בי, גערו ובחנו אותי לפי צבע החולצה והעגיל באזון השמאלית.

צילום אילוסטרציה על-פי צילום מתוך: *The Family of Man*